

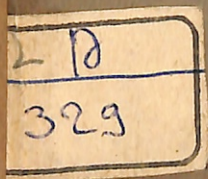

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

ԵԻՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Գ. ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1909 ԱՊՐԻԼ, 1-ԷՆ 1911 ԱՊՐԻԼ, 1-Ը

Ժ Ը Ն Ե Ի
1911

10
329

1999

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

ԵԻՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1909 ԱՊՐԻԼ 1-ԷՆ 1911 ԱՊՐԻԼ 1-Ը

— e e e —

Ժ Ը Ն Ե Ի
1911

329-26

к. § 331

ԵՐՐՈՊԱՅԻ Դ. Յ. ԴԱԾ. ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Եւրոպայի դաշ. ուսանողները ներկայ տարւան ապրիլ 5—12 Զւիցերիոյ մէջ ունեցան Գ. Համագումարը:

Միութիւնը, հակառակ ընդհանուր ցանկութեան — նիւթական անձկութեան պատճառով — անցեալ տարի չէ ունեցած համագումար: Իսկ Միութեան մը համար, ինչպիսին է Ե. Դ. Ուսանողութիւնը, համագումարէն զատ չկայ ուրիշ միջոց օճկանական դարձնելու անոր կապը, շփման մէջ դնելով զանազան բաղաբնեւրու դաշն. ուսանողութիւնը, հետաքրքրութիւն արթնցնելով և այդ կերպով մզում տալով անոր շարժումներուն:

Այդ պակասը միջոցով մը փոխարինելու համար, անցեալ տարի Գործադիր Մարմինը փափաքեր է «Միութեան գործունէութեան մի ամփոփ պատկեր» տալ, հաւաքելով խմբակներու միամեայ գործունէութեան զեկուցումները. բայց մի բանի յապաղումներով այդ ալ անկարելի է դարձեր:

Վերոյիշեալ հանգամանքները իրենց հետևանքներով վերջին ժամանակներս, գրեթէ բոլոր խումբերուն մէջ, առաջացուցած էին անհամբերութիւն՝ որչափ կարելի է շուտ համագումար կայացնելու մասին: Մանաւանդ

հետզհետե նոր հարցեր կուգային բարդելի Միութեան գործունէութեան առաջ, որոնք անխուսափելի լուծման կը կարօտէին:

Գործադիր Մարմինը ստանձնած լինելով համագումարը կազմակերպելու գործը, յունւարի կէսէն սկսած բոլոր խմբերուն ղրկած էր շրջաբերական-նամակներ և Համագումարի նախնական օրակարգը. միայն մի քանի խումբերու ուշ հասցւած էր: Ստացւած բոլոր պատասխանները ի նպաստ համագումար կայանալուն էին. այդ առթիւ հարկ եղած կանխապատրաստութիւնները աւարտելէ ետք, նշանակւած օրը բոլոր պատգամաւորները Համագումարի վայրը՝ Ժընև հասած էին:

Նախ քան Համագումարի զբաղումներու մասին խօսիլը, մի քանի ծանօթութիւններով պարզենք այն տրամադրութիւնը, որ կ'արտայայտւի ներկայիս մեր «Միութեան» կեանքին մէջ:

Եւրոպայի դաշ. ուսանողութիւնը իր ետև ունի արդէն եռամեայ կեանք, որոշ գործունէութիւն: Հիմնադիր սերունդը տակաւ կը հեռանայ ուսանողական միջոցառումէն և նորը կուգայ զայն փոխարինելու Վոլկասեան ուսանողական հոսանքը դժբախտաբար պակսած է, բայց միւս կողմէն միսիթարական է տեսնել նորազատ թիւրքիոյ և Պարսկաստանի երիտասարդութեան հոսանքը, որ կուգայ մի զգալի պակաս լեցնել Եւրոպայի մեր ուսանողական իրականութեան մէջ: Այդ ուսանողութիւնը իր ոգևորութեամբ և բաղաբական գիտակցութեամբ երբեք չի յիշեցներ նախ քան սահմանադրութիւնն նոյն վայրերէն եկած անտարբեր տարրը:

Միութեան հիմնադիր համագումարով ծրագրւած նպատակներու չիրագործւած մասերու հետզհետե իրականացումը բուն կերպով կ'արտայայտւի աւելի քան այսօր, երբ ուսանողական միջոցառումէն իսպառ հեռա-

ցած է ընդհանուր լքումը, որը հետևանք էր երկրի, մասնաւորաբար թիւրքիոյ քաղաքական դրութեան: Այսօր նա, ազատագրման հետևող իր բազմապիսի կարիքներով դաշ. ուսանողութեան մեծագոյն ուշադրութեան կեդրոնը հանդիսացած է: Իսկ Ռուսաստանի, մասնաւորաբար Վոլկասի տիւր անցքերը թէպէտ շարունակ կը վրդովեն ուսանողութիւնը, բայց ընդհանուր յաջողութեան շնորհիւ լքում չեն առաջացներ երբեք անոր մէջ:

Եռամեայ գործունէութեան ընթացքին, Միութիւնը իր ստեղծած յարաբերութիւններով ունեցած է ներքին կեանքի վերաբերող պարզաբանելի հարցեր, արտաքին փոխարաբերութիւններէ առաջացած խնդիրներ, կուսակցութեան հանդէպ կոտարելիք որոշ պարտականութիւններ և այլ բազմազան հանգամանքներ, որոնք անոր կուտան որոշ ձեւաւորում և կայունութիւն:

Այս ստիպողական հանգամանքներէն զատ, ինչպէս վերև յիշեցինք, Միութիւնը կ'անցնէ փոխանցման մի շրջան: Եւրոպայի դաշ. հասունացած սերունդը շուտով կը վերադառնայ հասարակութեան մէջ, իրականացնելու Միութեան և ընդհանուր կուսակցութեան որդեգրած յոյսերը և նորն է որ կուգայ մարդիկ Միութեան մէջ, ապագայի առաքելութեան համար:

Ահա այսպէս Գ. Համագումարով հին և նոր ընկերները կուգան ձեռք ձեռքի տալ ամրապնդելու և միանգամ ընդմիշտ յաւերժացնելու Միութեան կեանքը իր նպատակներով:

Համագումարի նախապատրաստական Ժողովի բացումը կատարեցաւ ապրիլ 5-ին «Brasserie Plainpalais»-ի սրահին մէջ, ներկայութեամբ 12 պատգամաւորներու և 14 ընկերներու:

Գործադիր Մարմնի անդամ Վ. Բ. Ժողովը բացաւ, չեղարկելով ներկայ համագումարի կարեւորութիւնը ոչ միայն Միութեան ներքին կեանքէն բխող հարցերու, այլ գլխաւորաբար հին և նոր սերունդներու փոխանցման տեսակէտով: Ժողովը այնուհետեւ ընտրեց ժամանակաւոր նախագահ մը և անցաւ մանրանշան վերստուգման: Պատգամաւոր չէին ուղարկած Արեւմտեան Բիւրօն և Լայքքիգի խումբը: Համագումարը օգտուելով ինքնալրացման (cooptation) իրաւունքէն, պատգամաւորական ձայն տուաւ ընկեր Մալ-ին, Ա. Բ.-ին, Վ. Բ.-ին և Բ. Պ.-ին: Այնուհետեւ վաւերացուց նախորդ համագումարի ներքին զբաղումներու կանոնադիրը մի քանի բարեփոխումներ մտցնելով անոր մէջ:

Դիւանի ընտրութիւնը կատարեցաւ գաղտնի քէտր-կութեամբ—մշտական 3 նախագահներ ընտրեցան Ս. Ա., Մ. Բ. և Գ. Շ., իսկ քարտուղարներ—Վ. Բ., Տ. Խ., Թ. Ղ.:

Համագումարի մասնաւոր ցանկութեամբ հրաւիրեցաւ Դաշնակցութեան բազմամեայ և յայտնի գործիչ ընկեր Վ.:

Բեռնի պատգամաւորի վաւերականութեան մասին յարուցած թեր և դէմ առարկութիւններուն պատճառով հեռագրով հարցեցաւ Բեռնի ընկերներուն կարծիքը և դրական պատասխան ստացեցաւ:

* *

Համագումարի պաշտօնական բացումը կատարեցաւ ապրիլ 6-ի առաւօտեան նիստին հետեւեալ՝ քաղաքներու պատգամաւորներով Պարիզ 2 պատգամաւոր, Լիէժ—1, Ժընև—4, Լօզան—2, Բերլին—1, Բեռն—1, Նանսի—1, ինքնալրացմամբ—4 պատգ., որով ընդամենը 16 պատգամաւորական ձայներ և Ժընևի քանք խմբի բոլոր ընկերները, թւով 15 հոգի, ներկայ էին Համագումարին:

Նախագահ ընկեր Ս. Ա. Համագումարը բացած յայտարարելով, ամփոփ կերպով բացատրեց դաշ. ուսանողութեան յատկանշական կողմերը, ծանրանալով անոր նախաձեռնութեան ոգիին վրայ, որը միանգամ ևս ապացուցեցաւ ներկայ համագումարով: Երկրորդ որ Եւրոպայի համալսարաններուն մէջ ցրած են բազմաթիւ այլատարր հայ ուսանողներ, որոնց մէջ միակը դաշնակցակ. ուսանողութիւնն է, որ կարծես կեանքի կոչւած է մեր իրականութեան հետ ընթանալու, կրելով իր մէջ որոշ կուսակցական ոգի և դաստիարակութիւն:

Ընդհանուր հիացումի և ոգեւորութեան տակ խօսեցաւ այնուհետեւ ընկ. Վ., որի ներկայութիւնը մի գեղեցիկ պատեհութիւն էր—Դաշնակցութեան աննկուն աշխատաւորներէն մին տեսնելու և լսելու համար: Յարգելի ընկերը յայտնեց, թէ այս երկրորդ յաջող զուգադիպութիւնն է, որին կը պատահի ինք. ասով երկրորդ անգամ է որ ներկայ կը լինի Եւրոպայի դաշ. ուսանողների այս ոգեւորիչ համախմբումներուն, որոնք միմեծաբան են մանաւանդ եւրոպական անհանդուրժելի միջավայրին մէջ իր օրերը քաշ տուող անհատին համար: Նա բնորոշեց դաշ. ուսանողութեան դերը հետեւեալ բացատրութիւններով—«Նա մեր իրականութեան միջուկը և ապագայի գործունէութեան համար կուսակցութեան և ամբողջ ժողովրդի մեծ ակնկալութիւնն է, ծնած անոր հրամայական կարիքներէն: Յարգելի ընկերը վերջացուց իր խօսքերը կրկնելով, թէ որքան անցանկալի պէտք է լինի գիտակից մարդուն համար ապրիլ առանց ժողովրդի կարիքներուն ծառայելու: Թէ հին ընկերներու միակ բախտաւորութիւնն է ժողովրդին բոլոր ուժերով ներկայ լինելու գիտակցութիւնը: Անոնց կը մնայ այժմ անվրդով վստահիլ նորերուն՝ մայր կուսակցութեան քսանամեայ դրօշը, որը պէտք է տանիլ միշտ

բարձր, հպարտ յաջողութեամբ և ընկերական համե-
րաշխութեան ճանապարհով»:

Արեւիկն ճառախօսը՝ ընկ. Բ. վերոյիշեց, որ Ա. Հա-
մագումարը զուգադիպեցաւ ռուսական հակահոսանքին:
Նոյն երկրի կացութիւնը այսօր աւելի ծանրացեր է.
ազատագրական պայքարը դառնապէս կը տագնապի
անողորմ ռէժիմին տակ: Մեր ներկայ աշխատութիւն-
ներու կարճատեւ ժամանակը թող մեզ ներշնչէ գաղա-
փարականութեան մեծ ոգին, որը համալսարանական
սէմէստրները մեզ տալէ շատ հեռու են: Երախտագի-
տութիւն այն նահատակներուն, որոնք ընկան Դաշնակ-
ցութեան բսան տարւան գործունէութեան ժամանա-
կամիջոցին, այդ կերպ հարթելով մեր առջև խաղաղ
աշխատանքի ճանապարհը: Այդ թանկագին յիշատակ-
ները թող մեզ սրտապնդեն, ռէժիմ կերպով փարելու
համար Միութեան նպատակներուն:

Ճառերէն ետք, նախագահի առաջարկութեամբ, ժո-
ղովը յոտնկայս յարգեց ազատագրական կռիւներու
ընթացքին Ռուսաստանի, Թիւրքիոյ և Պաւսկաստանի մէջ
ընկած նահատակներու յիշատակը: Նոյնպէս բուռն կեր-
պով իր զայրոյթը յայտնեց ռուսական արդի բանտային
ռէժիմի բիրտ տանջանքներուն դէմ, խոր ցաւ յայտ-
նելով ընդհանուր ռուսական և դաշնակցական կալա-
նաւոր ընկերներու համար:

Ապա կարգաւեցան զանազան խումբերու, անհատ
ընկերներու և կուսակցութիւններու կողմէ հասած շնոր-
հաւորական հեռագիրները և գրութիւնները *):

*) Շնորհաւորական հեռագիրներ Փարիզէն՝ «Բոցակի» խմբագիր
ընկ. Մ. Ա. -էն, Փարիզի ռուս սօցիալիստ-յեղափոխակ. ուսանողակ.
խմբակէն. շնորհաւորական հեռագիրներ՝ Յիւրիսի ընկ. Ա. -էն, Բե-
լինի ընկեր. Բ. -էն, Կ. Պօլսի դաւանակցական ուսանողներէն, Ամերի-
կայի ընկերներէն, Եւրոպայի մեր բոլոր խմբերէն, Ռուսիոյ դաւանակց.
ուսանող. միութենէն:

Այնուհետև Համագումարը ձեռնարկեց նախագահա-
կան մարմնին կողմէ վերակազմած օրակարգի աշխա-
տութիւններուն, որոնց մասին յստակ պատկեր մը տա-
լու համար, փոխանակ ժամանակագրական կարգ պա-
հելու, յարմար կը սեպենք որոշ բաժանումներ մտցնել:

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ՝ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄՆԻ ԵՒ ԽՄԲԵՐՈՒ ՊԱՏԳԱՄԱԽՈՐԱԿԱՆ ՁԵՎՈՒՅՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

1909—10 Միութեան մէջ կը մտնէին հետևեալ
խմբերը.

Փարիզ	30	Նանսի	3	Ժընև	22
Լոզան	11	Բեռն	3	Ցիւրիխ	3
Միւնխէն	7	Հալլէ	3	Բերլին	10
Լայպցիգ	3				

Ցրած ընկերներ կային Նա 1, Հայդելբերգ 1, Բա-
զել 1, Բրիւքսէլ 1, Մոնպելիէ 1, որով Միութեան
անդամներու թիւը կը հասնէր 110-ի:

Ներկայիս խմբերու կազմութիւնը ենթակւած է
հետևեալ փոփոխութիւններուն.

Փարիզ	18	Նանսի	2	Ժընև	20
Լոզան	7	Բեռն	3	Ցիւրիխ	2
Միւնխէն	4	Հալլէ	3	Բերլին	10
Լայպցիգ	9	Վիեննա	2	Լիէժ	4

Անհատ ընկերներ կան Մոնպելիէ 1, Հայդելբերգ 1,
Բրիւքսէլ 1, Ժամբու 2, որով Միութեան անդամներու
թիւն է ներկայիս 90, նկատի ունենալով, որ վերոյիշեալ
ցանկերու պատրաստութենէն ետք բաւական մեծ թւով
ուսանողներ հասած են Ժընև և ուրիշ քաղաքներ:

կան նոյնպէս դաշնակցական ուսանողներ Անգլիա, Իտալիա, որոնց մասին մի անկէտ ընելու միտքը չէ յաջողած, հակառակ եղած ջանքերուն:

Ուսանողութեան կազմակերպական այս վիճակը այնուամենայնիւ լաւ կարելի է համարել աչքի առաջ ունենալով ընդհանուր ուսանողութեան մէջ տիրող լքումը. թէպէտ բաղդատմամբ 1908—909-ի շրջանին, մեր թիւը պակսած է այժմ:

Նոյնպէս միութարական երևոյթ է այն յաւելումը, որ կը կատարուի Միութեան մէջ՝ տաճկահայերով: Նախ անոնք Ֆրանսական մասերը բազմաթիւ էին, իսկ այժմ մեծամասնութիւն կը կազմեն Գերմանիոյ և Զւիցերիոյ մէջ:

Կովկասեան ուսանողութեան հոսանքը վերջին տարիները նւազած է ծանօթ անբարեխաջող պատճառներով:

ԽՄԲԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Խմբական կեանքի արտայայտութիւնը կարելի է բաժանել երեք տեսակի. ա) Տեղական ընթացիկ հարցերու վերաբերեալ, բ) Տեսական հարցերու վերաբերեալ և գ) Դրամական:

I Տեղական ընթացիկ հարցերու վերաբերող գործունէութիւնը կցւած է ընդհանուր տեղեկագրին:

II Տեսական հարցերը պէտք է հասկանալ դասախօսութիւններ և թղթակցութիւններ (կուսակցական մամուլին):

Լայրցիգի համագումարէն մինչև 1910 ապրիլ, տարւան մը նթացքին մէջ մեր ընկերներուն կողմէ խմբերուն մէջ տրւած են հետեւեալ դասախօսութիւնները.

1) Հ. Յ. Դաշնակցութեան և Մ. Յ. Կոմիտէի գործակցութիւնը:

2) Թիւրքիոյ փոխանցումի շրջանին ականատեսի մը ապրած ապաւորութիւնները (Փարիզ):

3) Կարգապահութիւնը կուսակցութեան մէջ (Փարիզ):

4) Հայ լրագրութիւնը:

5) Դաշնակցութիւնը և կուտուրակ. գործը (Ժընև):

6) Ազգային հարցը (Ժընև):

7) Փարիզի պօստ-հեռագրատան ծառայողներու գործադուլը և նրա նշանակութիւնը (Ժընև):

8) Դաշնակցութեան V ընդհանուր ժողովը:

9) Տաճկաստանի ընդհանուր կացութիւնը (Ժընև):

10) Տնտեսական մատերիալիզմը և դրական դիտութիւնները (Ժընև):

11) Ֆէմինիզմը Թիւրքիոյ մէջ (Լօզան):

12) Անիշխանութիւն, կրօն և ընկերավարութիւն (Լօզան):

13) Կրօններու դերը Տաճկաստանի մէջ (Լօզան):

14) Ինչ է ընկերավարութիւնը (Լօզան):

15) Ռուս Յեղափոխութիւնը (Լօզան):

16) Տնտեսական, պատմական, քաղաքական հայեացք եւրոպական Թիւրքիոյ վրայ:

17) Պատմագիտական զանազան ուղղութիւններ (Բերլ):

18) Հասարակական գործունէութիւնը և մեր ուսանողութիւնը (Բերլին):

19) Դասակարգային կռիւ և ազգային հարց (Միւնխ):

Վերոյիշեալ դասախօսութիւններէն զատ կան և ուրիշ դասախօսութիւններ, որոնք մոռցւած են յիշել խմբական զեկուցումներուն մէջ, այնպէս որ ատենցով չի լրանար դասախօսութիւններու թիւը, որը բաւական նշանակալից է եղած այս շրջանին՝ բաղդատմամբ նախորդ շրջաններուն:

Ատոնցմէ մեծ մասը կարդացւած է ոչ միայն ընկերական նեղ շրջանակի մէջ, այլ և անկուսակցական ուսանողութեան և գաղութային ժողովներուն մէջ: Այսպէս, Փարիզի N° 2 և 4 դասախօսութիւնները տրւած են գաղութային ժողովին մէջ, Ժընևի մէջ խումբը կազ-

մակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն, ուր խօսւած է «Տաճկաստանի ընդհանուր կացութեան» վրայ: Լօզանի ընկերներուն աշխատանքին մեծագոյն մասը տարւած է *Club liberal Ottoman*-ի մէջ, ուր խօսւած են № 11, 12, 13, 14 դասախօսութիւնները և կազմակերպւած են երկու վիճաբանութիւններ:

1) Երիտասարդ Թիւրքիոյ պատասխանատուութիւնը Ատանայի կոտորածներուն մէջ:

2) Երիտասարդ Թիւրքիան և իր քաղաքականութիւնը: № 16, 17, 18, 19 դասախօսութիւնները տեղի ունեցած են Լօզան, Բերլին, Միւնխէն հայ ուսանողական ժողովներուն մէջ:

Ինչպէս ըսեցաւ, դաշ. ուսանողութեան տեսական խնդիրներու վերաբերող կեանքը արտայայտւած է նոյնպէս լրագրութեան միջոցով, թէպէտ ոչ ցանկալի չափով. Բերլինէն մասնակցած են 3 ընկեր «Ազատամարտ»-ին և 2՝ «Հայրենիքին». Լօզանէն մի ընկեր՝ «Դրօշակ»-ին, «Հայրենիք»-ին, «Ազատամարտին»-ին և «Ազդակ»-ին, Լայպցիգէն մի ընկեր՝ «Հայրենիք»-ին:

Մի քանի խօսք ալ խումբերու 1910—11 տարւան գործունէութեան մասին, որն սկսուած է ձմեռային սէմէստրէն:

1909—1910-ի կեանքը ամառային սէմէստրի վերջերը շարունակւած է:

Այդ ժամանակամիջոցին ևս խմբերու մեծ մասը ունեցած է որոշ գործունէութիւն, իսկ քանի մը խմբակներու մէջ հետաքրքրութիւն զարթնած է համագումարին առթիւ:

Թէ խմբերու և թէ անկուսակցական միութիւններու մէջ տեղի են ունեցած հետեւեալ դասախօսութիւնները, որոնցմէ մի քանիսը կարդացւած են ոչ-ուսանող դաշնակցական ընկերներու կողմէ:

- 1) Դէմոնները ժողովրդական բժշկութեան մէջ (Բերլ.):
- 2) Լոկկասահայերու տնտեսական կեանքէն (Բերլին):
- 3) Դաշնակցութեան նւազագոյն պահանջները (Լիէժ):
- 4) Գերմանիոյ մեծութեան ազդակները (Ժընև):
- 5) Պատմագիտութիւնը (Ժընև):
- 6) Սպենսերեան վարդապետութիւնը հասարակագիտութեան մէջ (Ժընև):
- 7) Ֆէմինիստական շարժումը ընկերաբանական և կենսաբանական տեսակետներով (Ժընև):
- 8) Հայ գրականութիւնը նախ քան յեղափոխութիւն (Փարիզ):
- 9) Անի—պատմական և հնէաբանական տեսակետներով (Փարիզ):
- 10) Թիւրքահայաստանի հողային հարցը (Փարիզ):
- 11) Դաշնակցութեան սկզբունքներուն վերլուծումը (Փարիզ):

Իսկ կազմակերպւած են Լայպցիգի խմբին մէջ զրոյցներ հետեւեալ նիւթերու շուրջ:

- 12) Պատմափիլիսոփայութիւն:
- 13) Պարլամենտարիզմը:
- 14) Ահաբեկում (տեռոր):

Պրեսակցական մամուլին աշխատակցած են Լօզանէն, Բերլինէն, Լիէժէն, Ժընևէն, Փարիզէն:

Լօզանի խումբը մտերիմ յարաբերութիւններ մշակած է տեղական Օթթոման կլիւբին հետ և ահաւի մասնակցութիւն ունեցած է միջազգային սօցիալիստական միութեան մէջ:

Ժընևի խումբը նոյնպէս իր տաճկահայ ընկերներուն միջոցով գործակցած է Օթթոման ընկերութեան հետ:

Փարիզի մէջ հանգանակութիւն ձեռնարկւած է ընկեր ուսանողներու կողմէ՝ ի նպաստ կովկասահայ բանտարկեալներու: Տեղւոյն խումբը բազմամարդ միախնկ

մը կազմակերպած է բողոքելու համար Սազոնովի մահ-
ւան առթիւ՝ ուսն կառավարութեան դէմ, գործակցու-
թեամբ ուսն սօցիալիստ-յեղափոխական ուսանողներու:
Վերջիններուն հետ պահած է ամենամտերիմ՝ յարա-
բերութիւն և այդ կերպով հիմնադրած է միջազգային
սօցիալիստական ուսանողական Միութիւնը:

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

1909-ի Լայպցիգի համագումարէն անմիջապէս յե-
տոյ, Գործադիր Մարմինը ձեռնարկելով իր աշխատու-
թիւններուն, ամենէն առաջ կարգի բերած է նախորդի
խառն հաշիւները և վճարած է բոլոր հին պարտքերը,
որոնք գոյացած էին «Ուսանողի» տպագրութեան առ-
թիւ: «Ուսանող»-ի մէջ առանձին հրատարակած է նա-
խորդ շրջանի և II համագումարի որոշումներուն մասին
մի ընդհանուր տեսութիւն: Շրջաբերականներով և նա-
մակներով շարունակ կապ պահպանած է ուսանողական
խմբերու և ցրած ընկերներու հետ: Լայպցիգի համա-
գումարի որոշման համաձայն «Ուսանողի»-ի տպագրու-
թիւնը տեղափոխած է ժընև: Թերթի տարածման
գործը կանոնաւորելու համար հնարաւոր չափով զանա-
զան քաղաքներու մէջ նշանակել է գործակալներ: Ան-
դամավճարներու գործը կանոնաւորելու համար շարու-
նակական ջանքեր չեն խնայել: արդիւնքը թէպէտ ոչ
ցանկալի, բայց բաւական դրական է եղած, բաղդատ-
մամբ նախորդ շրջանի գանձումներուն: Խումբերու մէջ
եղած գոյքերու ցուցակագրութիւնը ոչ մի խումբ չէ
պատրաստած:

Հակառակ Միութեան անձուկ կացութեան՝ ամեն
ջանք ի գործ դրւած է Դաշնակցութեան V ընդհ. ժողո-
վին պատգամաւոր ունենալու և յաջողած է այդ բանը:
Շրջիկ դասախօսներու առաքման առաջին փորձը

անյաջողութեան բախելով, այլ ևս այդ մասին հետա-
պնդումներ չեն եղած:

Յարաբերութիւններ պահւած են Ռուսաստանի, Ամերի-
կայի և Թիւրքիոյ ուսանողներու հետ: Ղրկւած է զանազան
շրջաններ շրջաբերական, կանոնագիր, բայց աւելի լայն
յարաբերութիւններու համար հնարաւորութիւն չէ եղած:

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒԸ

1909 ԱՊՐԻԼ 1-էն ՄԻՆՁԵՒ 1911 ԱՊՐԻԼ 1-ը

I ԽՄԲԵՐՈՂ

ՄՈՒՏԻ	ԵԼՔ					
	Քաղաքներու ամուսնիք	Մնացորդ նախ. արււյ	Անդամակաւ	Կողմակի աղբիւրներ	Տեղակ. ծախ	Ուղարկւած Գործ. Մարմն. Մնացորդ մինչ ապրիլ 1-ը
Ժընև	9 15	104 —	17 —	21 05	50 65	58 45
Լոզան		94 —	92 30	33 95	136 —	16 35
Բերն		68 —			68 —	
Բազել		90 —			90 —	
Յիւրիխ		3 50			3 50	
Բերլին		274 85	120 70	80 10	315 45	
Ենա		9 60			9 60	
Հայլէ		7 35			7 35	
Միւնխ.		118 90			118 90	
Փարիզ		299 30	68	156 55	160 75	
Նանսի		12 —			12 —	
Գումար	9 15	1031 50	298 —	291 65	972 20	74 80
		1338 65			1338 65	

II ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

Մ Ո Ւ Տ Ք

1. Խմբերից	972	Փր.	20	ս.
2. „Ուսանող“-ի վաճառումից	369	„	95	„
3. Նւէրներ	2	„	20	„
4. Եւր. Հ. Ուս. Միութիւնից	1166	„	—	

Գումար 2510 Փր. 35 ս.

Ե Լ Ք

1. Հին պարտքերի վճարում	345	Փր	25	ս.
2. Հ. Յ. Դ-եան յանձն. 0/0	50	„	—	
3. Ընդհ. ժող. պատգմ. ճ. ծախս	98	„	70	„
4. Ընդ. Ա.-ի ճ. ծախս	10	„	—	
5. Դիւանական ծախս	176	„	80	„
6. „Ուսանող“-ի տպագրութեան 1095	1095	„	15	„
7. „Ուսանող“-ի առաքման	195	„	45	„
8. Լ-ի խմբին փոխարինաբար	15	„	—	
9. Այլ և այլ ծախսեր	8	„	80	„

1995 „ 15 „

Մնացորդ գմ. 1-ն ապրիլ 1911 515 Փր. 20 ս.

Ինչպէս երևում է այս հաշւատախտակից, ընկերութեան ընդհմուտքն է եղած 2876. 80 Փր., իսկ ելք 2286. 80 Փ.: Մնացորդ գմ. 1. ն ապրիլ 1911 590 Փր.:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ ԵՒ „ՈՒՍԱՆՈՂ“

Խմբագրական մարմինը, ընտրւած Լայքցիգի համագումարէն, կազմւած է 3 անդամներէ և երկու փոխանդամներէ:

Նա պարտաւոր էր Լայքցիգի համագումարէն մինչև յաջորդ յունւար լոյս ընծայել 4 թիւ „Ուսանող“, ըստ որում թերթը պիտի լինէր երկամսեայ-պարբերական.

բացի այդ, թերթին պիտի տար որոշ ուղղութիւն և հոգ պիտի տանէր լեզւական մաքրութեան վրայ:

Խմբագրութեան երկու անդամները լինելով Լայքցիգ և թերթի տպագրութեան վայրը՝ Ժընև, Փարիզի անդամը սկիզբէն ի վեր ենթարկեցաւ տեսակ մը չէզոքացման և այդ պատճառով տւաւ իր հրաժարականը:

Վերջին ժամանակները գրեթէ խմբագրական մարմին գոյութիւն չունէր: Ընդ. Վ. վերադարձած էր Կովկաս. փոխանդամները չեն ունեցած ուէ գործակցութիւն, կը մնար միայն մի գործօն անդամ, որը համագումարին ներկայանալու համար Գործ. Մարմին ուղղած հրաւերին մերժումով է պատասխանած: Այսպէս „Ուսանող“ ամբողջ գործը միաժամանակ ծանրացեր է Գործ. Մարմին վրայ:

Այս շրջանին հրատարակւած է միայն 3 թիւ „Ուսանող“ №. 3, 4 թւերը 64-ական և №. 5-ը 100 էջերէ բաղկացած: Մինչդեռ ըստ Լայքցիգի որոշման պէտք էր 12 թիւ լոյս տեսնէր: Այս անմխիթարական դրութեան գլխաւոր պատճառներն են նիւթական նեղ վիճակը, խմբագրական մարմնի հրատարակութեան վայրէն հեռու լինելը և նոյն մարմնի զարմանալի անհոգութիւնը:

Այդ երեք թիւերով հրատարակւած են 20 յօդւածներ: 15-ը կը վերաբերին Գերմանիոյ ընկերներուն, իսկ մնացածը գլխերական ընկերներուն:

Ստորև կը գնենք թերթի սպառման և տպագրման հետեւեալ տախտակը.

«ՈՒՍԱՆՈՂ»-Ի ՀԱՇԻԴ

№ №	Տպագրւած է	Սպառւած է	Մնում է
3	800	650	150
4	800	613	187
5	500	466	36

„Ուսանող“-ի տպագրութեան և առաքման համար

ծախսւած է 1290. 60 Փր., իսկ ատոր դիմաց ստացւած է միայն 369. 95 Փր.:

Ջանազան շրջաններու գործակալներուն ուղարկւած են 1336 Փ. արժողութեամբ «Ուսանող»-ներ, իսկ ց'այսօր կը մնայ գանձելիք 1084. 20 Փր.:

«Ուսանող»-ը տարածւած է մեր երեք հատւածներում և բոլոր գաղութներում:

Գործադիր Մարմնի զեկուցումը և անոր հաշւական ամբողջ գործունէութիւնը քննելու համար համագումարէն նախօրօք ընտրւած էր մի յանձնախումբ, որ հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէր իր եզրակացութիւնները.

«Ամբողջ դրամական հաշիւները հիմնւած են դիւլանական ծախսերու տօմարի, օրատետրի, փաստաթղթերու և կանոնաւոր վեցամսեայ հաշակշիռներու վրայ. Պահած է բաւարար չափով նամակագրութիւն կազմակերպական յարաբերութիւնները շարժման մէջ դնելու համար. աշխատած է, ուր որ հնար է եղած կէտ առ կէտ իրականացնել Լայքիգի որոշումները: Որոշութիւնն է կատարած կուսակցական գրականութեան բաշխման, նոյնպէս կանոնադրութեան մէկ կէտին մէջ, Գործադիր Մարմնի մէկ անդամին հրաժարումէն ետք փոխանդամներէն մէկը պաշտօնի չկանչելով. իսկ միւս կողմէն միառժամանակ նա մինակ կրեր է «Ուսանող»-ի ամբողջ հրատարակութեան ծանրութիւնը և որ գլխաւորն է նա իր ստանձնած պայմանաժամէն մի տարի աւելի պաշտօնավարել է»:

Համագումարը Գործադիր Մարմնի վերստուգւած զեկուցման շուրջ կատարած քննադատական վիճաբանութիւններէն ետք ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.

«Լսելով Գործադիր Մարմնի գործունէութիւնը քննող յանձնախմբի զեկուցումը, համագումարը կը գտնէ, որ նա իր ստանձնած պարտականութիւնները

ընդհանրապէս բարեխղճօրէն կատարած է և ցաւ կը յայտնէ, որ կանոնադրութեան մէկ կէտին մէջ թերացեր է»:

Իսկ հաշիւներու համար առանձին ընդունեց քննիչ յանձնախմբի հետեւեալ բանաձեւը.

«Քննելով Գործադիր Մարմնի դրամական հաշիւ կշիռը, համագումարը գտաւ զայն շատ կանոնաւոր և ճիշտ, յենւած համապատասխան փաստաթղթերու վրայ»:

Ամբողջ Համագումարի ընթացքին ընկերներու ընդհանուր զարմանքին առարկայ դարձած էր խմբագրական մարմնի բացակայութիւնը:

Ամեն բիշ թէ շատ «Ուսանող»-ի կարեւորութիւնը ըմբռնող ընկերոջ մէջ այս բնական հարցը կը ծագէր, թէ ինչպէս բացատրել այն անհոգութիւնը, որ Միութեան ամենակենսական ձեռնարկին «Ուսանող»-ի ղեկավարները, արտայայտած են Միութեան հաշեպահանջ ժողովին առջև: Ընդհանուր տրամագրութիւնը դարձեալ մեղմ կերպով կ'արտայայտէր դէպի նոյն Մարմինը, նկատի ունենալով ուսանողական կեանքէն բղխող շարք մը պարագաներ: Այնուամենայնիւ յենւելով տեալ փաստերու վրայ, Համագումարը ընդունեց հետեւեալ եզրակացութիւնը.

«Նկատի ունենալով, որ խմբագրական Մարմինը իր ամենապատասխանատու գործունէութեան համար ոչ պատգամաւոր է ուղարկած և ոչ իսկ իր գործունէութեան զեկուցումը, Համագումարը այդ ընթացքը կը համարէ դատապարտելի և վերաբերմունքը՝ անպարտաճանաչ դէպի Միութիւնը և այն գործը, որի ղեկավարութիւնը յանձն առած էին»:

Միութեան խմբերու երկամեայ՝ կեանքը պատկերացնող զեկուցումներուն հետեւելով կ'եզրակացւին հետեւեալ դրական կողմերը.

„1) Միջկուսակցական համագործակցութիւնը տւած է ցանկալի արդիւնքներ. 2) Շատ խումբերու մէջ ջանացած են ընդարձակել պրօպագանդը զրոյցներով և բանախօսութիւններով, թէև ոչ ցանկալի չափով, բայց համեմատած նախկին շրջանին՝ գնահատելի. 3) Դաշ. ուսանողներու կուսակցական աշխարհահայեացքը աստիճանաբար կ'ընդարձակւի և անոնց դործունէութիւնը կը դառնայ հետզհետէ բովանդակալից“.

և հետեւեալ բացասական կողմերը.

„1) Որ ընկերներու ընդունելութեան պարագային խմբերը չեն ղեկավարւիր Հ. Յ. Դ. ծրագրով. 2) Թէև ոչ բոլորին, բայց քանի մը խումբերու մէջ նկատւած են ներքին անհամաձայնութիւններ, գերադասւած է անձնականը կուսակցականէն. 3) Նկատելի անտարբերութիւն դէպի կուսակցական և ընդհանրապէս դէպի հասարակական երևոյթները. 4) Անպարտաճանաչութիւն դէպի անդամալծարները, թէև բաղդատմամբ նախկին շրջանին աւելի նախանձելի. 5) Նշմարելի անհոգութիւն դէպի գաւառական կուսակցական մասուլք և անփութութիւն, որոշ տեղեր, միջազգային ուսանողական յարաբերութիւնների մերձեցման համար“:

Ուստի Համագումարը կը հրահանգէ բոլոր խումբերուն և ընկերներուն.

„Ուժ տալ պրօպագանդին, գործօն մասնակցութիւն ունենալ մեր հարեան ցեղերու ուսանողներուն և գաղափարակից կուսակցութիւններուն հետ“:

Նշելովոր Գործադիր Մարմին՝

„Շրջաբերականներով, նամակներով և թուղթիկներով սերտ յարաբերութիւն պահել թէ խմբերուն և թէ անհատ ընկերներուն հետ. ուղարկել հնարաւոր չափով պրօպագանդիստներ խմբական քաղաքները և վերջապէս կիրարկել իր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցները բարեւաւելու համար խմբական կեանքը“:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԽՄԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ
ԵՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԴԻՐՔԸ

Լիէժի պատգամաւորական զեկուցումէն և մասնաւոր տեղեկութիւններէն կը հասկցւի, որ այնտեղ հայ ուսանողներու բաւական մեծ թիւ կայ. Մի վայր, ուր համագգի ուսանողներ այդքան թիւ կը կազմեն, մէկգի առնւած բացառութիւնները, հասարակական հետաքրքրութիւնը չի կարող իսպառ բացակայիլ. բաւական է այդպիսի շրջանները կազմել մի կորիզ, որի շուրջ հաւաքւելով հետզհետէ մնացած տարրերը, հնարաւոր կը լինի ցանկալի արդիւնքի մը հասնիլ: Ուստի Համագումարը այս կէտը իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնելով տւաւ հետեւեալ որոշումը.

„Նկատի ունենալով Լիէժի մէջ գտնուող հայ ուսանողներու պատկառելի թիւը, որը մինչև այժմ մեր Միութեան համար անտրամադրելի տարր հանդիսանալով հանդերձ, կարևոր հող կը ներկայացնէ մեր նպատակներու տեսակէտէն, Համագումարը որոշեց նորընտիր Գործադիր Մարմին յատուկ ուշադրութեանը յանձնել Լ.-ը և նման վայրերը: Այս առթիւ կը յանձնարարէ կոչ ուղղել վերոյիշեալ ուսանողներուն և պարտադրել տեղական ընկերներուն կրկնապատկել իրենց ջանքերը, լայն պրօպագանդով խտացնելու իրենց շարքերը“:

հոյն բանաձևը ընդունեցաւ նաեւ Ն. քաղաքի ուսանողութեան համար:

* * *

Մի տխուր երևոյթ էր Լայքցիգի խումբին Համագումարին չմասնակցելը. այս մասին Գործադիր Մարմնի բացատրութիւնները լսեցան: Միանգամայն անսպասելի էր այդ ընթացքը, այն ալ Միութեան խումբերէն մէկին, որ որոշ կենսունակութիւն ցոյց տւած է մեր գործունէութեան մէջ և իր աշխատանքի բաժինը բերած է ամբողջ շրջանին: Ուստի այս առթիւ մի շտապողական վճիռ չարձակելու համար Համագումարը ժողովին մէջ երկարօրէն բնեց այն երկու գրութիւնները, որոնցով Լայքցիգի խումբը կը պատճառաբանէր իր ոչ-մասնակցութիւնը: Այդ երկու գրութիւնները միանգամայն հակասական էին. մի տեղ կանոնադրութիւնը մեկնակէտ առնւած էր, իսկ միւսով համագումարի ոչ-անհրաժեշտութիւնը առարկւած:

Ուստի Համագումարը իր գիրքը որոշեց հետեւեալ բանաձևով.

«Համագումարը լսելով Լայքցիգի խմբի պատճառաբանւած հրաժարումը Համագումարին մասնակցելէ, գտաւ այդ վարժունքը հակադիսցիպլին և ոչ-ընկերական, նկատի ունենալով, որ խումբերու մեծամասնութիւնը տւած էր արդէն իր համաձայնութիւնը համագումար կայանալու մասին և Գործադ. Մարմինն ալ յայտնէր էր մի անգամ ևս նոյն խմբին»:

* * *

Փարիզի խմբի անդամներէն ոմանք կեղծարարու-

թեան տխուր արարքի մը պատճառով տեղական խմբէն հեռացած էին ժամանակաւորապէս: Նկատի ունենալով տրւած փաստերը, Համագումարը զանոնք ընդմիջտ արտաքսւած համարեց եւրոպայի դաշ. ուսանողական շարքերէն և որոշեց այդ մասին յայտնել Արևմտ. Բիւրօին՝ ի գիտութիւն Մարմիններուն և ապա ներկայացնել նոյն վճիռը VI Ընդհ. Ժողովին՝ ի հաստատումն:

ՊՐՕՊԱԳԱՆԴԻ ՀԱՐՑԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԱՇՆ. ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խմբական պրօպագանդին աւելի կենդանի գոյն տալու համար առաջին համագումարէն սկսած որոշւած է շրջիկ դասախօսներու գրութիւնը: Բայց միանգամ նիւթականի պատճառով, մի ուրիշ անգամ յանձնառու ընկերոջ պակասին և յաճախ ալ ուէ մի խմբի յետ մղումով՝ անիրագործելի մնացած է այդ կարևոր խնդիրը: Մինչդեռ աչքի առաջ ունենալով այն պարագան, որ մեր ուսանողական ուժերը յաճախ շատ անհաւասար կերպով ցրւած են, ինքնին շատ պարզ կը լինի, որ անհրաժեշտ է պրօպագանդը թոյլ դրւած վայրերը հնարեղած չափով ուժեղացնել: Բացի այդ մի որևէ շրջանէ մեկնող ընկեր կարող է իր այցելած վայրերուն տեղեկացնել իր շրջանի կազմակերպական և այլ հարցերու մասին. իսկ վերադարձին, նման տեղեկութիւններով բաղւած իր անցած վայրերէն, կը հետաքրքրէ իր ընկերները: Այս հանգամանքէն Գործադիր Մարմինն ալ, որոշ պարզաբանումներ կը ստանայ, որը կ'անդրադառնայ ամբողջ գործունէութեան վրայ: Այս հիմքերու վրայ Համագումարը վերահաստատեց Ա. Համագումարի հետեւեալ որոշումները.

1) ընդունելով շրջիկ դասախօսներու կարևորութիւնը՝ Համագումարը լիազօրութիւն կուտայ Գ. Մ. -ին

հոգալ այս գործի մասին անհրաժեշտ ծախքերը, եթէ Միութեան դրամական միջոցները կը ներեն:

2) Դասախօսի ծախքը Միութեան միջոցներէն հո-
հոգալու համար հարկաւոր է, որ դասախօսը իւրա-
քանչիւր այցելելիք վայրը կարգայ ո՛չ պակաս քան
երկու տարբեր դասախօսութիւն:

3) Դասախօսելու առաջարկը կարող է գալ խըմ-
բակի և թէ իրեն՝ դասախօսի կողմէն, երբ նա կա-
րող է բաւարարութիւն տալ 1-րդ կէտի պահանջին:

4) Դասախօսներու ընտրութիւնը կը վերապահւի
Գ. Մ.-ին, ուրը սակայն այդ մասին պիտի համաձայնի
խմբագրական Մարմին հետ:

ԽԱՆՈԹ. — Խմբ. Մարմին չեղած դէպքին, այդ իրաւունքը կը
պատկանի սահմանափակ Դործ. Մարմին:

5) Վերոյիշեալ նպատակին համար առաջարկած
դասախօսութիւնները գնահատող մարմինը կը ղեկա-
վարւի հետեւեալ պահանջներով. 1) Որ անոնք գրա-
կան-գիտական լրջութիւն կ'ունենան, 2) Որ չեն հա-
կասեր դաշնակց. ծրագրին և սկզբունքներուն:

Այս որոշումներուն կցեցաւ հետեւեալը.

„Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին մեր պատգա-
մաւորը պարտադիր կերպով պէտք է անձամբ զե-
կուցանէ Ընդհ. Ժողովի մասին Եւր. դաշ. ուս. բոլոր
խմբերուն, եթէ բանաւոր արգելքներ չկան. հակառակ
պարագային Գ. Մ.-ը առանձին շրջաբերականներով
պիտի հաղորդէ խումբերուն կարեւոր որոշումները“:

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

ՌՈՒՍԼԱՆԴԱՆԻ, ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԱՇՆ.
ՌՈՍԼԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ժընեւի հիմնադիր համագումարի օրով դեռ Ռուսաս-
տանի դաշ. ուսանողութեան մէջ ծագեր էր բոլոր ըն-

կերները մի միութեան մէջ կազմակերպելու միտքը: Այդ
բանը չիրականացաւ քաղաքական անբարեալող պայ-
մաններու պատճառով: Յաջողութեան պարագային
Արեւելեան և Արեւմտեան ուսանողութիւնները կը կազմէին
մի մեծ միութիւն դաշնակց. կապերով: Այնօրէն սկսած
հնարաւոր ջանքեր չեն խնայւեր, բայց մնացեր են
ապարդիւն:

Տաճկաստանի հետ յարաբերութիւնները եղած են
խանդավառ: Զանազան բաղաժնեքով՝ Պէյրութի, Գա-
մասկոսի, Մարզւանի, Պօլսի, Իզմիրի, Տիգրանակերտի,
Էրզրումի ուսանողներէ և անհատ ընկերներէ կը հասնին
շարունակ գրութիւններ, որոնց մէջ ուսանողական և
աշակերտական միութիւններ կազմակերպելու ցանկու-
թիւնը բուռն կերպով կ'արտայայտուի: Տաճկաստանի
հաղորդակցութեան անմիջական դրութիւնը կ'արգիլէ
գործը: Եթէ ո՛չ անկարելի, գոնէ բաւական դժւար է
ի մի հաւաքել Վանի, Էրզրումի, Մարզւանի, Պօլսի,
Պէյրութի և այլ բաղաժնի բաղաժնեքներու ուսանողները
և միջնակարգ վարժարաններու աշակերտները և իրա-
կանացնել մի հիմնադիր համագումար: Եւր. կը մնայ մի
միջոց՝ յանձնարարել Տաճկաստան վերադարձող մեր
ընկերներուն յարմար վայրերու մէջ կազմակերպել ու-
սանողական և աշակերտական միութիւններ:

Կալով Ամերիկայի ուսանողներուն, շատ ապարդիւն
փորձեր են եղած զանոնք կազմակերպելու. վերջերս
յաջողած է մի անկուսակցական միութեան կազմութիւնը:
Պէտք է աշխատիլ, որ այդ միութեան ծոցին մէջ շու-
տով երեւան գայ դաշնակց. հոսանքը:

Համագումարը այս փաստերը աչքի առաջ ունենալով
տաւ հետեւեալ որոշումը Թիւրքիոյ ուսանողութեան
համար.

„Աչքի առաջ ունենալով պատմական փաստը և

Ժամանակի հրամայական պահանջը, որով Թիւրքիոյ համալսարանական ուսանողութիւնը և միջնակարգ դպրոցներու բարձր դասարաններու հայ աշակերտութիւնը ապացուցելու է իր գոյութիւնը նման իդէալներով և գործունէութեամբ, ինչ որ Եւրոպայի դաշ. ուսանողութեանն է՝ համագումարը ընդառաջ գնալով այդ պահանջներուն կը յանձնարարէ Գործադիր Մարմինն սերտ կապ պահպանել անոնց հետ ֆէդերատիվ կերպով. առաջնորդել, խրախուսել և ուղղութիւն տալ նամակներով, մեր օրգանով և պրոպագանդիստներով:

Իսկ Ռուսաստանի և Ամերիկայի ուսանողութեան համար.

„կանգ առնելով I և II համագումարներու այդ առթիւ տւած որոշումներուն վրայ, կը յանձնարարէ նորընտիր Գործադիր Մարմինն սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Ռուսաստանի և Ամերիկայի դաշնակց. ուսանողներուն հետ և բարոյական պարտք դնել նոյն վայրերէն անցնող կամ վերադարձող ընկերներուն վրայ նոյն տեղերէն կազմակերպական տեղեկութիւններ հաւաքելով հաղորդել Գործադիր Մարմինն“:

Յ Ա Ր Ա Բ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ՌՈՒՍ, ԹՈՒՐԿ ԵՒ ՊԱՐՍԻՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Առաջին համագումարէն սկսած դաշ. ուսանողութեան վրայ պարտք դրած էր կապ պահպանել հայ իրականութեան հետ առնչութիւն ունեցող ազգերու ուսանողութիւններուն հետ և մասնաւորաբար աշխատիլ կազմակերպել Թուրք և պարսիկ ուսանողութիւնները:

Այս ուղղութեամբ, ինչպէս կերևի խմբական ղեկուցումներէն, գործը կանոնաւոր տարած չէր. յարաբերութիւնները մասնաւորաբար ուսներու հետ սերտ են եղած

Բերլին, Միւնխէն և Բեռն: Ռուսական յեղափոխական կեանքի մէջ առաջ եկած հակահոսանքը շատ վատ կերպով ազդեր է Լւերպայի ուս. ուսանողութեան վրայ: Քայքայւած են նախկին բոլոր խմբերը, մի քանի բացառութեամբ, որոնց հետ հնարաւոր չափով մինչև այսօր ալ մեր դաշ. ուսանողութիւնը շատ հարցերու մէջ գործակցական կապ կը պահպանէ:

Լոյանի մէջ կազմւած է վերջերս մի միջադգային ընկերավարական ուսանողական միութիւն, որու գերակշռող տարրը կը կազմեն արեւելքցիները, ուս., լեհ., բուլգար., հայ և պարսիկ լէւ, (և ոչ մի ուս. սօցիալիստ յեղափոխական): Դաշնակցականները կօմիտէական կազմին մէջ ունին իրենց ներկայացուցիչը և գործօն մասնակցութիւն ունին նոյն միութեան մէջ:

Գալով պարսիկ ուսանողութեան՝ բաւական մեծ թիւ կը ներկայացնէ ֆրանսիական բաղաժնեներու, Զւիցերիոյ և մասամբ ալ Գերմանիոյ մէջ. բայց ինչպէս կ'երևայ այդ ուսանողութեան մէջ շարժումները շատ դանդաղ կը կատարին, գրեթէ ոչ մի տեղ խումբեր չկան: Վերջերս ձգտումներ երեցած են Ժընև և Լոզան, որուն նախաձեռնութիւնը հայ ուսանողներուն է: Այնուամենայնիւ նկատելի է, որ այդ մասսայական ուսանողութեան մէջ քաղաքական հետաքրքրութիւնը շատ կը պակսի: Դաշ. ուսանողներուն համար մի մեծ գործ կը լինէր մօտենալ անոր, հանել զայն այդ թմրութենէն:

Թուրք ուսանողութիւնը անհամեմատ աւելի բարձր է կանգնած. իրենց երկրի դրութիւնը որոշ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ այդ ուսանողներուն մէջ, արդէն սօմանեան միութիւններ կազմակերպւած են Փարիզ, Լոզան և վերջերս ալ Ժընև: Այդ խմբակներու հետ սկիզբէն լաւ յարաբերութիւններ եղեր են դաշ. ուսանողներու կողմէ, անոնք որոշ գործօն դեր են կատարած այդ միութիւններու

հիմնական կազմութեան համար. բայց վերջերս փարիզի յարաբերութիւնները բոլորովին աննախանձելի են, ժընէ՝ գործը անհոգութեան մատնած է և միայն լօզան է, ուր նախկին յարաբերութիւնները բիչ տարբերութեամբ կը շարունակւին:

Համագումարի ամբողջ հետաքրքրութիւնը գրաւեցին այս բազմաթիւ փաստերը: Ոչ ոք չի կարող վիճել այդ տարրերուն հետ յարաբերութիւններ պահելու անհրաժեշտութեան դէմ. միայն պէտք էր ճշտել մեր դիրքը ռուսական ընկերվարական տարրերուն և թուրք ու պարսիկ դեմօկրատ ուսանողներուն հանդէպ. ուստի համագումարը երկար խորհուրդակցութիւններով հարցը լուսաբանելէ ետք տւաւ հետեւեալ որոշումները.

«Վերահաստատելով Ա. Համագումարի որոշումը և նկատի ունենալով յատկապէս Տաճկաստանի ներկայ բաղադրական դրութիւնը, համագումարը կը հրաւիրէ զանազան քաղաքներու մէջ գտնուող դաշ ուսանողական խմբերուն ուշադրութիւնը՝ թուրք և պարսիկ ուսանողներու հետ համերաշխութիւն հաստատելու անհրաժեշտութեան վրայ: Նկատի ունենալով նոյնպէս յիշեալ ուսանողութիւններու անպատրաստութիւնը ընկերվարական ոկզբունքներ ընդունելու տեսակէտէն, կ'առաջադրէ մօտենալ անոնց զգուշաւոր միջոցներով՝ զանոնք հետզհետէ նախապատրաստելու համար: Իսկ ռուսական ուսանողութեան հետ համերաշխել սօցիալիստական հողի վրայ»:

Այդ համագործակցութիւնը սիստեմաթիք տարելու և խմբական զբաղումներուն մէջ մտցնելու համար.

«Համագումարը կը հրահանգէ այն ընկերներուն, որոնք գործօն կերպով կը մասնակցին մասնաւորաբար օսմանեան և համապարսկական ընկերութիւններուն, իրենց աշխատութիւնները տանիլ որոշ ծրա-

գրով՝ տեղակ. դաշնակ. խմբի խորհրդակցութեամբ»:

Իբրեւ նախաքայլ այս համագործակցութեան համագումարը մի մասնաւոր մարմնի յանձնարարեց խմբագրել ֆրանս. և թուրք լեզուներով մի կոչ ուղղած իրանցի և թիւրք ուսանողներուն, որ լոյս տեսած է արդէն:

Նոյնպէս որոշուեցաւ հնարաւոր միջոցներով համագործակցութեան հրաւիրել Եւրոպայի ամբողջ սօց. ուսանողական միութիւնները:

ԳԱՇՆԱԿՑ. ՈՒՍԱՆՈՂՆ. ՊՐՕՊԱԳԱՆԴԸ

ԵՐԿԻՐԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՅԵՐՈՒ ՄԷՋ (Բալք. եգիպ. Ամեր.)

Դաշնակցութեան IV Համագումարը պարտք էր դրած Ե. դաշ. ուսանողութեան վրայ գաղութներու պրօպագանդը, համարելով այդ գործը ուսանողական պարտականութիւններէն մին: Ուսանողութիւնը վերջին տեսակէտով իր ցանկութիւնները աւելի լայնցնելով հաւասարապէս կը հետաքրքրուի երկրի և այլ վայրերու պրօպագանդով: Բայց ճանապարհները և նիւթական անյարմարութիւնները և արձակուրդային ամիսներու անբաւականութիւնը, թողել են այդ բանը միշտ անիրագործելի: Այնուամենայնիւ ատոր անհրաժեշտութեան մասին արթնցած ընդհ. գիտակցութեամբ՝ համագումարը տւաւ հետեւեալ որոշումը.

«Ի նկատի ունենալով, որ պրօպագանդը դաշ. ուսանողութեան ուղղակի պարտականութիւնն է, համագումարը ընկերներու յատուկ ուշադրութիւնը հրաւիրելով այս կէտին վրայ, կը հրահանգէ տրամագրելի ընել զիրենք, այս կարեւոր աշխատանքի համար, աւելի քան այսօր, երբ մեր ժողովրդի բովանդակ վերածննդութեան անկաշկանդ յառաջագիծութիւնը հրամայական կը դարձնէ այդ բանը»:

Իսկ ինչ կը վերաբերի պրօպագանդիստի ընտրու-

Թեան, այդ կը լինի խմբի կամ անհատի առաջարկու-
թեամբ, Գործ. Մ.-ի համաձայնութեամբ և շահագր-
գուած շրջանի ընդունելութեամբ:

ԴԱՇ. ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻՆ

Հակառակ վերջին բարեյարձող հանգամանքներուն,
որով թուրքիոյ մէջ ազատ մամուլը կը ծաղկի օրը օրին
և որուն մէջ բաւական ոգևորիչ տեղ կը գրաւեն մեր
կուսակցական թերթերը, մայրաքաղաքին և գաւառնե-
րուն մէջ, Եւրոպայի դաշ. ուսանողութիւնը, հակառակ
իր երկու համագումարներով մասնակցութեան կարեւ-
րութիւնը շեշտած ըլլալու, իրականութեան մէջ շատ
թույլ վերաբերած է այդ հարցին: Եղած վիճաբանու-
թիւններէն կը հասկցուի, թէ անպատեհութիւններ
եղած են մասնակցութեան գործը լաւ կազմակերպած
չլինելուն համար: Ոմանք այս առթիւ կ'առաջարկէին
խմբական դասախօսութիւնները մասնաւոր ուղղութիւնէ
ետք ղրկել ունէ թերթի (կուսակցական): Բացի այդ
մասնակցել ոչ միայն կուսակցական մամուլին, այլ և
ուժ տալ հետաքրքրական դարձնել գաւառական այն
մամուլը, որ թէպէտ դաշնակց. չէ, բայց յամենայն
դէպս դէպի ձախ թեքւած է: Վիճաբանութիւններէն
ետք համագումարը տաւ հետեւեալ որոշումը.

„Ընդունելով կուսակցական մամուլին աշխատակ-
ցելու առթիւ Ա. Կօնդրէի որոշումը, համագումարը
կը հրահանգէ բոլոր ընկերներուն, փոխադարձ հա-
մաձայնութեան գալով աւելի նպատակայարմար տա-
նիլ աշխատակցութեան գործը. նոյնպէս պարտք կը
դնէ խմբերուն և Գործ. Մ.-ին վրայ հոգ տանիլ և
հսկիլ թղթակցութիւններու կանոնաւորման, մտցնելով
հնարաւոր եղած չափով աշխատանքի բաժանում“:

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒՄ

Զանազան առարկութիւններով այս հարցը երկարու-
րէն զբաղեցուց համագումարը: Վերամշակման մասին
նախնական օրակարգին մէջ ոչինչ չկար և ոչ ալ խմ-
բերէն այդ մասին ունէ առաջարկութիւն եկած էր: Այս
հիման վրայ կը պատճառաբանէին մշակման դէմ եղող-
ները իրենց վերաբերումը: Իսկ նկատի ունենալով, որ
համագումարը միաձայնութեամբ հաստատած էր նա-
խագահութեան վերամշակած օրակարգը, ուր աւելցւած
էր յիշեալ հարցը, որ զանազան կանոնակ. կետերու փո-
փոխումը անհրաժեշտ էր դարձած, իսկ վարելով դե-
մոկրատական սկզբունքներով եղած փոփոխութիւնները
ըէֆէրէնցիւմի դնելը գործնական անյարմարութիւն-
ներու կրնար բաղխիլ, և որ զխաւորն է կատարելիք
փոփոխութիւններէն ոչ մին չէր վերաբերիր Միութեան
նպատակին, համագումարը կատարեց որոշ կանոնադրա-
կան փոփոխութիւններ, նկատելով զանոնք վերջնական և
պարտադիր ամբողջ Միութեան:

Հարկ չենք սեպիր այդ փոփոխութիւնները այստեղ
մի առ մի թելել, քանի որ արդէն լոյս տեսած է նոր
կանոնագիրը:

ԴԱՇ. ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ „ՕՐԳԱՆԸ“

Եւրոպայի դաշնակցական ուսանողութեան ամենաշո-
շափելի այդ արդիւնքին վրայ կարժէ մի քիչ կանգ առնել:
Միութեան կեանքին մէջ անոր կատարած դերը ի վեր
հանելու համար այստեղ կ'ամփոփենք այն կարծիքները,
որոնք արտայայտուած են վերջին շրջանին Լօզանի դաշ-
խորհրդակցական ժողովին և անկէ առաջ և յետոյ զա-
նազան խումբերու մէջ.

„Ուսանող“-ը իր բոլոր պակասաւոր կողմերով

հանդերձ շնորհաւորելի է, նա Միութեան անդամներուն ամենազօրեղ կապն է. ամեն մի նոր թւի հետ նա երեւան կը բերէ մէկ երկու նոր գրող. նա այդ կերպով հնարաւորութիւն կուտայ Եւր. դաշ. ուսանողութեան ծրագրած մեծագոյն նպատակներէն մէկին՝ իրագործման, ասպարէզ քաշելով գրական ընդունակութիւններ և այդ կերպով մարդելով անոնց գրիչը: Բացի այդ նա կոչւած է լրացնել մի անյետաձգելի պահանջ, որ գոյութիւն ունի հայ իրականութեան մէջ տեսական խնդիրներով զբաղող հանդէսի մը չգոյութեան պատճառով: Ճիշտ է որ նա յաճախ շեղած է Միութեան ընդգծած ուղղութենէն, շատ անկանոն է հրատարակած, սակայն ատոնք թերութիւններ են, որոնք ամեն մի նոր սկսող գործի հետ միշտ կապւած են⁴:

Այսքանը Միութեան հանդէպ: Մեր հասարակութիւնը և մամուլը խանդավառութեամբ ողջունեցին «Ուսանող»-ի երեւումը: Հարունակութիւնը ընդհանուրի բաղձանքն է, մի բան, որ կ'ապացուցանէ, անոր եզակի գիրքը: Թերթը շատ մեծ ընդունելութեան կ'արժանանայ ամերիկեան գաղութներուն մէջ, Ամեան Թիւրքիա և հայկական գաւառներէն մէկ բանիի մէջ. այս բանը մեզ կը յուսադրէ, որ նոյն վայրերու գրասէր երիտասարդութիւնը պիտի նպաստէ որոշ չափով անոր տարածմանը և նոյնիսկ բովանդակութեանը:

Եւրոպայի դաշ. ուսանողութեան «որգան»-ը չի կարելի փոխարինել պրօշիւրներու հրատարակութիւնով. նա մի ասպարէզ է, ուր պէտք է շօշափել հիմնական կերպով կուսակցական բոլոր հարցերը՝ մշակելով զանոնք քննադատօրէն. և ոչ ալ, ինչպէս ընկերներէն ոմանք կ'առաջարկէին, հրաժարիլ առանձին «որգան»-ի հրատարակութենէն և Միութեան միջոցներով ուժեղացնել

երկրի մէջ հրատարակող մի հանդէսի հասարակագիտական և յեղափոխական ուսումնասիրութեան բաժինը: Ուսանողական մի «որգան» պահելը Եւրոպայի դաշ. ուսանողութեան մէջ արթնցուցեր է նախաձեռնութեան մի ոգի, որը ծափահարելու ոչ որ դէմ չի լինիր:

Ուրեմն «ուսանող»-ի հրատարակութեան դէմ գնալ պիտի նշանակէ Եւրոպայի դաշ. ուսանողութեան գոյութեան իրաւունքը հակասել: Այս էր համագումարի գերակշռող կարծիքը: Կը մնար միայն վերցնել մի քանի գործնական անյարմարութիւններ և մի բանի բարեփոխումներ մտցնել բովանդակութեան մէջ: Բացի այդ երկու տարւան անկանոն երեւումը, մի տեսակ անվստահութիւն առաջ բերած էր. ուստի համագումարը ժամանակի մասին, որոշ խորհրդակցութիւն ունեցաւ ընկերներէն ոմանք պատրաստած էին մի նախահաշիւ, որ կը խոստանար 3-ամսեայ հրատարակել. բայց աւելի հաստատուն մի հիմք ունենալու համար ժողովը չհամաձայնեցաւ այդ նախահաշիւին:

Հարցը երկարօրէն լուսաբանւելէ ետք, համագումարը տւաւ հետեւեալ որոշումները «Ուսանող»-ի հրատարակութեան համար.

«Ուսանող»-ը պիտի շարունակէ հրատարակել իւրեւ Եւրոպայի դաշ. ուսանողութեան պաշտօնական օրգան. 2) Վեցամսեայ *), բաղկացած 300 էջերէ: 3) Իւրաքանչիւր վեցամսեայի պիտի կցւի մի յաւելւած ուսանողական խմբերու կեանքը պարզաբանելու և զանոնք յարաբերութեան մէջ դնելու համար. 4) Բովանդակութեան մէջ կը մտնեն ոչ միայն գիտական, այլ և գրական ուսումնասիրական տեսութիւն-

*) Հնարաւոր եղա՞մ ժամանակ ա) վեցամսեայէն ետք հրատարակել իրեւ 3-ամսեայ:

ներ, ընկերաբանական տեսակէտներով, մասուլի բա-
ժին և մի բաժին ևս գաւառական մտաւորականու-
թեան երկրի ուսումնասիրութեան մեթոդներ մատ-
նանշելու համար. նոյնպէս տեղ տալ թարգմանական
գիտական յաջող յօդաւածներու. 5) Խիստ ուշադիր
լինել լեզւական մաքուր արտայայտութեան և խալառ
խուսափիլ օտարաբանութիւններէ:

Համագումարը այս առթիւ որոշեց նոյնպէս գիմել
բոլոր դաշ. ուսանողներուն «Ուսանող»-ի աշխատակ-
ցութեան հրաւիրելու համար, նոյնպէս բանալ բաժա-
նորդագրութիւն:

Թերթի պատասխանատուութեան մասին վերահաս-
տատեց Ա. Համագումարի որոշումը.

«Օրգանը կուսակցութեան պաշտօնական հրատա-
րակութիւններէն չէ և անոր պատասխանատու-
թիւնը չի ընկնիր ոչ կուսակցութեան և ոչ ալ անոր
պաշտօնական մարմինն վրայ»:

Հետեւեալ յաւելաւորով.

«Խմբագրական մարմինը պատասխանատու է հա-
մագումարի առաջ»:

ԾԱՆՈԹ. — Թերթի նրատրակութեան վայրը քողնել Գործ.
Մարմնի որոշման:

Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

Համագումարի պաշտօնական օրակարգն սպառուելէ
ետք մի առանձին ժողովով քննեցան դիւանական հար-
ցեր, զանազան խմբերէ և մասնաւոր ընկերներէ եկած
առաջարկներ, որոնց մասին տրեցան հետեւեալ որո-
շումները.

1) Վերամշակած կանոնագիրը անմիջապէս տպա-
գրել տալով, ցրել բոլոր խմբերուն:

2) Գործադիր Մարմնի և խմբերու զեկուցումները

և համագումարի աշխատանքները մշակելով բրօշուրի
ձևով հրատարակել:

3) Իրարու մօտ բաղաբնորու շրջանային հաւա-
քումներ կազմակերպել, մանաւանդ այն տարին, երբ
համագումար չէ կայացած:

4) Միութեան ֆօնտ կազմելու հարցը այս շրջանէն
սկսած ենթարկել խմբերու բնութեան:

5) Գործ. Մարմինը համաձայն «Միութեան» կա-
նոնագրին, պէտք է իր եկամուտի 1⁰/₀ մտցնէ դաշ-
նակցութեան գանձարանը:

6) Անդամներու միջև ծագած անհամաձայնութիւն-
ները լուծել միջնորդ դատարանի միջոցաւ՝ աջակցու-
թեամբ խմբերու և Գործ. Մարմնի:

7) Առաջիկայ Գաշ. Անդ. Ժողովին պատգամաւոր
ընտրելու համար, որովհետեւ ուս. համագումար հնա-
րաւոր չէ, կ'առաջարկուի խմբերուն «փլէպիցիտի»
ձևով ընտրել պատգամաւորը: Գործ. Մարմինը շրջա-
բերականներով կը հաղորդէ իր թեկնածուները և խըմ-
բերը կատարելով իրենց յաւելումը կ'ընտրեն Միութեան
պատգամաւորը:

Լ-ի ընկերոջ առաջարկով հարց եղաւ, որ համագու-
մարը պարտք դնէ բոլոր խմբերու և անհատ ընկեր-
ներու վրայ յարմար վայրերու մէջ միջազգային բողոք-
ներ կազմակերպել ուս. բռնակալութեան դէմ, կովկա-
սեան քաղաքական բանտարկեալներու օգտին: Ոմանք
կը նկատէին, որ այդպիսի պարագաներուն չպէտք է
սահմանափակուիլ կովկասեան բանտարկեալներով, այլ
յարմար է միանալ ուսական կուսակցութիւններու հետ
ծողովը ի վերջոյ հասաւ հետեւեալ որոշման.

«Լսելով ընկերներու ցանկութիւնը, ի մասին ուս-
ական բռնակալ ռէժիմին դէմ բողոքելու, կը յանձ-
նարարէ խումբերուն միանալ տեղական կամ օտար

կուսակցութիւններու հետ, բողոքի միտինկներ կազմակերպելով արծարծելու եւրոպական հասարակական կարծիքը ցարական վարչապետութիւններու հանդէպ, միանգամայն ծանօթանացնելով կովկասեան հարցը և քաղաքական բանտարկեալներու դրութիւնը Եւրոպայի ազատական տարրերուն»:

10) Համագումարի կողմէն շնորհակալութիւն յայտնել «Դրօշակ»-ի խմբագրութեան, որ թոյլատրած էր «Ուսանող»-ի 3 և 4 թերթը խմբագրատան մէջ շարել:

11)

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՄՆԻ

Նկատի ունենալով անցեալ փորձը, որ Միութեան վարչական գործավարութիւնը անխուսափելի կերպով կը միանայ «Ուսանող»-ի հրատարակութեան աշխատութիւններուն հետ, և յաճախ անկարելի է եղած երկու մարմիններու պատասխանատուութիւնները ճշտել, ընդհանուր տրամագրութիւնը թեքեցաւ ընտրել 5 հոգիէ բաղկացած մի մարմին և տալ անոր գործադիր-խմբագրական մարմիններու հաւաքական պատասխանատուութիւնը:

Գաղանի բէտարկութեամբ ընտրեցան ընկ. Ս. Ա., Տ. Խ., Ա. Հ., Վ. Տ. և Մ. Թ. գործադիր-խմբագրական մարմնի անդամներ, իսկ ընկ. Տ. Մ. և Ա. Ղ. փոխանդամներ:

* * *

Այստեղ կը վերջանայ համագումարի աշխատանքներու այն կարեւոր մասը, որ կը պարունակէր Միութեան կազմակերպական գործունէութեան հիմնական կէտերը և գուտ կուսակցական կեանքը:

Բացի այդ, մի բանի ժողովներով ուսումնասիրեցան օրակարգի հետեւեայ հարցերը, որոնք այժմեական արժէք ունին ամբողջ կուսակցութեան համար և ընդհանուր հետաքրքրութիւն կը գրաւեն:

1) Քաղաքական կացութիւն երեք երկիրներու — Տաճկաստան, Ռուսաստան և Պարսկաստան — և Դաշնակցութեան միջկուսակցական համագործակցութիւնը այդ երկիրներում:

2) Հայկական երեք հատածներու կուտուրական կեանքն ու ներքին խնդիրները և Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքը:

3) Գասակարգային պայքար:

4) Արհեստակցական միութիւններու և համագործակցական ընկերութիւններու փոխարաքերութիւնները և Դաշնակցութեան դիրքը:

Այս նիւթերու մասին տրեցան ընկերներու կողմէ 6 րէֆերատներ:

Ժողովի աշխատութիւնները վերջացան ապրիլի 12-ի երեկոյին, ընդհանուր ոգեւորութեան տակ, Բացի պատգամաւորներէն ամբողջ տեղութեան կը մասնակցէր «Ջանք»-ը իր բոլոր անդամներով: Բոլոր ժողովները տարած էին բազմանդամ և շատ ճշտապահ կերպով: Փակման ճառերէն կ'եզրակացւէր այն փաստը, որ համագումարի իրականանալը շատ բարեբար տպաւորութիւն թողած էր բոլոր ընկերներուն վրայ: Աշխատանքները թարմացուցած, որոշ կենդանութիւն տւած էին ամբողջին. Միութեան կեանքին և նպատակադրած ծրագրերուն իրագործման մասին աւելի յստակատես դարձեր էին. զանազան քաղաքներէ եկած անծանօթ ընկերներու տասնօրեայ համագործակցութիւնը և իրերաձանաչութիւնը կարեւոր մերձեցումը առաջ բերած էր

սիրւած Գործին շուրջ աւելի մտերմաբար համախմբելու համար: Հին ընկերներէն անոնք, որոնք մասնակցած էին նաև հիմնադիր համագումարին, մի առանձին գուրգուրանքով հրաժեշտ կ'առնէին վերջին պահուն: Անոնք իրենց ուժերով քանակացած էին պահպանել Միութիւնը և փոխադարձաբար սնւած էին անկէ. շնորհիւ անոր մտեր էին ընկերական յարաբերութիւններու, հետաքրքրւելու էին կուսակցական հարցերով, որոշ գիտակցութիւն ձեռք բերած էին, երկրէն փոխադրած դաւանանքները ամրապնդելու էին: Եւ երբ շուտով կը վերադառնան հասարակութեան մէջ, պիտի չզգան զիրենք կտրւած միառժամանակ կուսակցական կեանքէն, որովհետեւ այստեղ չէ պակսած իրենց ոգևորութիւնը, ձեռնարկը դէպի Կաշնակցութեան նպատակները: Որովհետեւ նկատւած փաստ է, որ ամենէն եռանդուն, կենսունակ անհատն անգամ, երբ կ'ընկնի իր ձգտումներուն անհամապատասխան միջավայրի մը մէջ, անոր մէջ միառժամանակ կը նւազի կորուրդը և երբեմն իսպառ կը չքանայ:

Ահա Միութիւնը այն հողը, այն միջավայրն է, ուր դաշնակցական ուսանողութիւնը ստեղծած է ինքզինքը Կաշնակցութեան ընդհանուր իրականութեան կապելու համար: Այստեղ փոքրիկ զոհաբերութիւններով, անհատը ընդունակութիւն ձեռք կը բերէ աւելի մեծ զոհողութիւններու. ոչ թէ կը խրւի միմիայն ուսանողական տեղադրման զբաղումներու մէջ, կը զարգացնէ իր մէջ տարամբ ոգին և կը հասնի եսամոլութեան:

Զոհողութիւն և նախաձեռնութիւն, մեր զուտ ուսանողական զբաղումներուն կողքին, դէպի գործը. ահա եւր. մեր դաշ. ուսանողներու համեստ ձգտումը: Մեր բոլոր որոշումները, ծրագիրները, նպատակները կը բխին այդ երկու գիտակցութիւններէն: Ինքը, համագումարը մի զոհողութիւն էր: Ընկերներէն մեծ մասը և դաշ.

ուսանողութիւնը առհասարակ շատ ալ նախանձելի նիւթական չունի. ուսանելու ժամանակամիջոցը զգալի կերպով սահմանափակւած է. բայց այդ ուսանողները սորաւ ինչ արդէն այլևս չգատել ուսանողական զբաղումէն կուսակցական գործը:

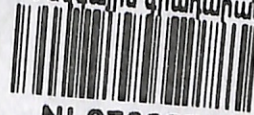
Այս մի փաստ է, որ մեզ կը յուսադրէ առաջիկայ համագումարին տեսնել իրագործւած մեր ցանկութիւններուն մեծ մասը:

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

7 մայիս 1911
ԺԸՆԵՒ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0786979

